

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2026-1\(45\)-301-311](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2026-1(45)-301-311)

УДК 330.101

JEL Classification: G2; G18; G38

Наталія Іванівна Холявко

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: n.kholiavko@stu.cn.ua. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2951-7233>

Ігор Володимирович Поцелуйко

аспірант кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: potselukoigor@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-7884-747X>

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛІ ПРУДЕНЦІЙНОГО НАГЛЯДУ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ КРЕДИТНИХ УСТАНОВ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Пандемія, війна та стрімкий технологічний розвиток є ключовими передумовами вдосконалення моделі пруденційного нагляду за діяльністю кредитних установ. Запропоновано концептуальну схему вдосконалення зазначеної моделі в умовах повоєнного відновлення. Обґрунтовано доцільність виокремлення в моделі восьми взаємопов'язаних підсистем: нормативного регулювання; інформаційно-аналітичного забезпечення; нагляду; інституційного забезпечення; управління ризиками; запобігання банкрутствам і ризикам; цифровізації нагляду; моніторингу ефективності нагляду. У статті визначено пріоритетні напрями удосконалення сформованої моделі у період повоєнного відновлення у розмірі її ключових підсистем. У висновках наголошено на важливості забезпечення гнучкості моделі пруденційного нагляду, тобто її спроможності адекватно реагувати й оперативно адаптуватись до екзогенних викликів.

Ключові слова: пруденційний нагляд; регулятор; кредитні установи; цифрові технології; макроекономічні фактори.

Табл.: 2. Рис.: 1. Бібл.: 10.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення росії на територію України порушило стале функціонування низки суб'єктів господарювання, деструктивно трансформували їх ключові процеси. Це негативно позначилось на роботі кредитних установ, що були вимушені призупинити свої традиційні активності та переорієнтувати основні ресурси на безпекові питання (для установи, співробітників, клієнтів і партнерів). У відповідь на підвищену невизначеність і ризикованість екзогенного середовища функціонування вітчизняних кредитних установ регулятор трансформував модель пруденційного нагляду. З початком повномасштабної війни Національний банк України концентрується, у першу чергу, на забезпеченні стабілізації та підтримці життєздатності фінансової системи країни [1; 3; 8]. Враховуючи умови, в яких функціонують кредитні установи країни у стані війни, регулятор змінив підходи до застосування пруденційних вимог. З огляду на стрімке зниження економічної активності, підвищення кредитних ризиків і відтік капіталу, було відтерміновано або частково пом'якшено окремі пруденційні нормативи щодо кредитних установ. НБУ приділяє вагому увагу посиленню превентивних та антикризових механізмів, зокрема питанням забезпечення виваженості та системності моніторингу ліквідності кредитних установ, стрес-тестування з урахуванням викликів війни, оцінювання спроможності реалізовувати ключові операції. Об'єктивно суттєвий несприятливий вплив на діяльність кредитних установ України мають наслідки ворожих атак критичної інфраструктури. Окреслене зумовило підвищену увагу регулятора до різних аспектів надійності платіжних систем і готовності кредитних установ належним чином функціонувати при перебоях у роботі електро- та телекомунікаційних мереж [10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти пруденційного нагляду за діяльністю кредитних установ досліджуються низкою вчених України. До прикладу, Алекеєнко Л., Тулай О. і Косовіч О. розглядали питання пруденційного регулювання страхової

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

діяльності [1]; Шкурко В. – перестрахової діяльності [8]. Юридичні аспекти пруденційного нагляду розкриває у своїх наукових працях Вихристюк А. [5]. Ризик-орієнтований пруденційний нагляд за кредитними установами аналізують Шовкопляс Г. і Кравцова Є. [9].

Європейський досвід пруденційного регулювання банківської діяльності систематизовано у статті Брагінець О. і Василик Д. [4]. Вплив повномасштабної війни досліджено у працях: Груй А. (роль пруденційних індикаторів) [2], Русін В., Пещенко Р. (структурні зміни на ринку фінансових послуг, викликані війною в Україні) [3] та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри наявність наукових публікацій, присвячених дослідженню пруденційного нагляду за роботою кредитних установ, відповідна модель такого нагляду потребує удосконалення задля забезпечення її спрямованості на післявоєнне відновлення.

Постановка завдання. *Метою статті* є визначення пріоритетних напрямів удосконалення пруденційного нагляду за діяльністю кредитних установ в Україні в повоєнний період відновлення.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, удосконалення моделі пруденційного нагляду за діяльністю кредитних установ в Україні має базуватись на врахуванні сучасних викликів глобалізації, цифрової трансформації, і головне – впливів повномасштабної війни росії проти України. В основу моделі має бути покладено систему комплементарних принципів:

- легітимності – діяльність наглядових органів повинна повністю відповідати положенням чинного законодавства України й міжнародним стандартам; базовими вимогами до пруденційного нагляду є передбачуваність, правова визначеність і стабільність регуляторного поля;

- незалежності – наглядові органи повинні бути повністю позбавленими від будь-якого політичного, комерційного чи іншого тиску; ключовою вимогою є забезпечення об'єктивності прийняття рішень;

- транспарентності – усі нормативні вимоги, результати нагляду й ухвалення рішень мають бути відкритими для кредитних установ;

- пропорційності – заходи пруденційного нагляду мають бути відповідними масштабам діяльності та ризиковому профілю кредитної установи;

- комплексності – пруденційний нагляд має охоплювати всі аспекти функціонування кредитних установ, забезпечуючи всебічний контроль за їхньою діяльністю;

- превентивності – заходи пруденційного нагляду мають бути сфокусовані на ранньому виявленні на усуненні проблем, запобіганні негативних тенденцій та мінімізації деструктивних ризиків; ціллю має стати недопущення системних криз і банкрутств кредитних установ;

- колаборації – необхідність налагодження ефективної комунікації та співпраці для скоординування дій і узгодження інтересів кредитних установ, наглядових органів, державних органів і міжнародних партнерів;

- інноваційності – готовність регулятора до впровадження сучасних новітніх технологій у процеси пруденційного нагляду для підвищення їх рівня якості, швидкості та точності;

- підзвітності – відкритість наглядових органів, публічність їх діяльності, обґрунтування прийнятих рішень для громадськості, органами державної влади, міжнародними партнерами та іншими стейкхолдерами;

- адаптивності – модель пруденційного нагляду, як і відповідні процеси його реалізації, мають характеризуватись гнучкістю та спроможністю оперативного адекватно реагувати на екзогенні виклики (макроекономічного середовища, технологічного розвитку, національних і міжнародних регуляторних стандартів, ринку кредитних послуг та ін.).

Проведене дослідження дозволило сформулювати концептуальну схему вдосконалення моделі пруденційного нагляду за діяльністю кредитних установ в повоєнний період відновлення (рис. 1). Модель структурована як система з кількох взаємопов'язаних підсистем, кожна з яких виконує окрему функцію, але разом вони забезпечують ефективне регулювання та контроль за діяльністю кредитних установ в Україні. Основними

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

чинниками впливу на модель пруденційного нагляду за діяльністю кредитних установ в умовах воєнного стану в Україні є:

1) регуляторні фактори – зміни норм чинного законодавства, гармонізація із нормативами ЄС, дотримання міжнародних стандартів і принципів;

2) макроекономічні фактори – коливання валютного курсу, темпів інфляції, величини державного боргу, дефіциту державного бюджету, платіжного балансу, стан банківської системи країни, економічні, фінансові, енергетичні кризи [6];

3) політичні та безпекові фактори – повномасштабна війна, воєнні дії та тимчасова окупація частини території України, пандемія, політична нестабільність, непрогнозованість змін регуляторної політики;

4) інституційні фактори – незалежність НБУ як регулятора, готовність до цифровізації та інноваційного розвитку;

5) технологічний фактор – інтенсивність впровадження цифрових технологій у процесі пруденційного нагляду і діяльності регулятора, кіберризиків;

6) кадровий фактор – рівень цифрової грамотності персоналу, розвиненість їх цифрових навичок і компетенцій.

Рис. 1. Концептуальна схема вдосконалення моделі пруденційного нагляду за діяльністю кредитних установ у повоєнний період відновлення

Джерело: побудовано авторами.

Проаналізовані вище чинники умовно можна поділити на внутрішні та зовнішні. До першої групи доцільно віднести інституційні, регуляторні та кадрові чинники, а до другої – технологічні, макроекономічні, політичні та безпекові.

На наше переконання, для забезпечення цілісності та системності дослідження напрямів удосконалення моделі пруденційного нагляду у повоєнний період відновлення найбільш виваженим є аналіз пріоритетних векторів трансформації в розрізі ключових підсистем моделі. Підсистема нормативного регулювання, орієнтована на формування правових норм, правил, вимог і стандартів для стабільного, передбачуваного та прозорого функціонування кредитних установ, покриває функції встановлення нормативів діяльності таких установ, регламентування порядку ліцензування і реєстрації, гармонізації

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

із міжнародними стандартами, регулювання порядку надання послуг та ін. [5]. Важливо зауважити, що аналізована підсистема формує правову основу для нагляду, закладає базу для виявлення та реагування на порушення. Серед пріоритетних напрямів удосконалення цієї підсистеми для сприяння повоєнному відновленню варто виокремити диджиталізацію регуляторних вимог до кредитних установ.

Підсистема нагляду (або супервізії), призначена безпосередньо для здійснення контролю над роботою кредитних установ, охоплює моніторинг фінансового стану кредитних установ, своєчасне виявлення ризиків, організацію і проведення планових та позапланових інспекцій, надання рекомендацій з усунення виявлених порушень та/або мінімізації ризиків, застосування заходів впливу на піднаглядові організації, а також оцінювання ефективності систем менеджменту в них. В умовах воєнного стану та на етапі відновлення підсистема нагляду має ґрунтуватись на ризик-орієнтовному підході, що означає проведення поглибленого аналізу кредитного, ринкового, правового, операційного, кіберризиків тощо. Головний акцент нагляду на післявоєнному етапі має бути зосередженим на кредитних установах із підвищеним профілем ризику. Загалом доцільно підлаштовувати наглядові дії залежно від розміру, масштабів діяльності та профілю кредитної установи. Дана підсистема, окрім планових (згідно з річним профілем НБУ), позапланових перевірок (при виявленні порушень/ризиків) і дистанційного нагляду (регулярний аналіз звітності та індикаторів фінансової стійкості), включає стрес-тестування для виявлення спроможності кредитних установ протистояти макроекономічним шокам та виявлення потреби у додатковому капіталі. У табл. 1 представлено дані офіційної статистики щодо динаміки проведених перевірок банків та установ щодо дотримання ними вимог законодавства з питань фінансового моніторингу, валютного та санкційного законодавства.

Таблиця 1

Кількість проведених перевірок банків та установ щодо дотримання ними вимог законодавства з питань фінансового моніторингу, валютного та санкційного законодавства

Показник	Кількість перевірок			
	усього	у тому числі		
		банків	установ	структурних підрозділів установ
Проведені перевірки, з них:	310	68	93	149
- планові виїзні	16	7	9	0
- позапланові виїзні	150	1	0	149
- у безвиїзному порядку	144	60	84	0
Об'єкти, у діяльності яких виявлені порушення	x	30	84	13 (6 установ)

Джерело: [7].

Слід відзначити, що на етапі повоєнного відновлення підсистема нагляду, окрім окресленого вище, має бути орієнтована на моніторинг сигналів (індикаторів) раннього запобігання порушенням у діяльності кредитних установ, застосування превентивних заходів (обмеження операцій, збільшення вимог для обсягу капіталу, зміна менеджменту) та заходів впливу відповідно до чинного законодавства [2]. Основними інструментами супервізії є аналіз регуляторної звітності, моніторинг транзакцій, скоринг кредитних установ та ін. Імплементация зазначених інструментів у межах підсистеми нагляду має реалізовуватись на основі принципів безперервності (постійний, а не епізодичний характер нагляду), пропорційності (залежність масштабу нагляду від значущості кредитної установи), конфіденційності (результатів і прозорості підходів, критеріїв класифікації та методології оцінки ризиків).

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Підсистема нагляду є наскрізною та тісно пов'язаною з іншими підсистемами моделі пруденційного нагляду за кредитними установами в Україні. Зокрема, вона використовує регуляторну базу, сформовану підсистемою нормативного регулювання, для здійснення оцінки відповідності кредитних установ; акумулює дані для підсистеми інформаційно-аналітичного забезпечення; за потреби – передає матеріали/інформацію до підсистеми кризового реагування.

Підсистема інформаційно-аналітичного забезпечення моделі пруденційного нагляду призначена для збору, обробки, зберігання, аналізу та представлення даних про діяльність кредитних установ в Україні. Окрім збору даних, у межах даної підсистеми передбачено валідацію звітності, стандартизацію та уніфікацію даних, побудову аналітичних моделей на базі штучного інтелекту, а також формування інформаційної бази, візуалізацію даних для прийняття рішень. До основних елементів цієї підсистеми відносяться:

- 1) інформаційні джерела (регулярна звітність, внутрішні звіти кредитних установ, аудиторські висновки, дані з державних реєстрів, міжнародних рейтингів та інших зовнішніх джерел);
- 2) технологічна інфраструктура (інформаційна платформа, бази даних і сховища даних, аналітичні системи, інструменти штучного інтелекту тощо);
- 3) система індикаторів і моделей оцінки ризиків;
- 4) система звітності (аналітичні звіти, регулярні огляди тенденцій ринку).

Зв'язок підсистеми інформаційно-аналітичного забезпечення з іншими підсистемами досліджуваної моделі полягає в супроводі наглядових дій, виявленні системних прогалин і кредитних установ на межі неплатоспроможності. В умовах воєнного стану та на етапі повоєнного відновлення дана підсистема має бути об'єктом особливої уваги, оскільки є високо чутливою до кібератак, проблем витоку інформації, а також блекаутів, спричинених російськими атаками на критичну інфраструктуру України. З огляду на це, має запроваджуватись комплекс заходів, спроможних забезпечити безперебійне функціонування даної підсистеми моделі пруденційного нагляду з наголосом на гарантування недоторканності та непорушності даних.

Підсистема інституційного забезпечення, що включає систему органів, установ і механізмів координації, які забезпечують об'єктивність та ефективність здійснення пруденційного нагляду, ключовими функціями має розподіл регуляторних, наглядових і виконавчих повноважень; менеджмент ресурсів інституцій (включаючи кадрові ресурси); забезпечення координації, незалежності, підзвітності та транспарентності органів нагляду. Головною інституцією пруденційного нагляду є Національний банк України, що встановлює нормативи, займається ліцензуванням банків, проведенням стрес-тестів, застосовує заходи впливу щодо кредитних установ, розробляє макропруденційну політику, приймає рішення щодо функціонування проблемних банків. При виявленні неплатоспроможності банків із НБУ взаємодіє Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Цей фонд може здійснювати виведення банків з ринку, введення тимчасової адміністрації та/або ліквідацію кредитних установ.

Крім зазначених вище, до підсистеми інституційного забезпечення належить також Міністерство фінансів України, Державна служба фінансового моніторингу України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Не менш важливими інститутами в межах даної підсистеми, роль яких посилюється в сучасних умовах, є Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Європейський центральний банк та ін. Багато в чому саме завдяки ефективній роботі інституцій даної підсистеми моделі пруденційного нагляду вдається підтримувати функціонування вітчизняних кредитних установ та

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

сприяти їх розвитку на основі основних європейських принципів і відповідно до чинного законодавства. У період повоєнного відновлення роль та значення цієї підсистеми зростатиме, оскільки від продуктивності взаємодії з іноземними партнерами й інституціями значною мірою залежатиме стан, подальший прогрес та пріоритети розвитку фінансової системи України.

Критично важливу роль на етапі повоєнного відновлення відграватиме підсистема управління ризиками, орієнтована на розробку методології та інструментів оцінювання ризиків, з якими стикаються кредитні установи, а також на визначення вимог до внутрішніх політик ризик-менеджменту (при цьому йдеться як про кредитний і ліквідний ризики, так і про операційний, ринковий, репутаційний, кіберризик тощо) [9]. Призначення даної підсистеми має стати пріоритетним фокусом удосконалення моделі пруденційного нагляду, а саме: виявлення ризиків, їх кількісна і якісна оцінка, визначення правил реагування на надмірний рівень ризику. Обґрунтуванням доцільності підвищеної уваги до досліджуваної підсистеми моделі є те, що її ключовими функціями є забезпечення стабільності фінансової системи, мінімізація загроз платоспроможності та ліквідності кредитних установ, превентивне виявлення ризиків для запобігання системним кризам, формування єдиних вимог і підходу до оцінювання ризиків; а інструментами наглядового органу – щорічна оцінка ризиків кредитних установ, встановлення підвищених вимог до ліквідності чи капіталу за умови зростання ризиків, плани капіталізації та реструктуризації, зміни менеджменту, моніторинг ризиків у режимі реального часу. Окреслене засвідчує центральну роль підсистеми управління ризиками в відновленні моделі пруденційного нагляду, причому як в умовах воєнного стану в Україні, так і на етапі повоєнного відновлення, коли модель буде особливо вразливою до екзогенних й ендогенних викликів та потребуватиме оперативного відстеження імовірних ризиків.

Зв'язок підсистеми управління ризиками з нормативною підсистемою моделі проявляється у використанні затверджених регуляторних вимог при оцінці ризиків; із підсистемою інформаційно-аналітичного забезпечення – у застосуванні результатів аналізу фінансової звітності при оцінці ризиків; із підсистемою нагляду – у реалізації результатів оцінювання ризиків у вигляді інспекцій, санкцій; із підсистемою запобігання банкрутствам і кризам – у застосуванні заходів макропруденційної стабілізації при ідентифікації зростаючого рівня ризику.

Підсистема запобігання банкрутствам і кризам, що охоплює діяльність із виявлення і мінімізації негативних наслідків і ризиків, виконує функції постійного моніторингу фінансової стійкості кредитних установ; визначення ризику неплатоспроможності на ранніх етапах; раннього реагування; оздоровлення або виведення банків з ринку; впровадження антикризових інструментів у разі виникнення системних загроз. На поточному етапі при задіянні системи раннього реагування НБУ може вимагати від кредитної установи план капіталізації, обмежити операції з ризиковими активами, здійснювати моніторинг виконання планів фінансового оздоровлення або ін. У разі визначення неплатоспроможності кредитної установи НБУ визнає її проблемною і передає до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; Фонд ініціює введення тимчасової адміністрації, ліквідацію або продаж активів. Окреслена діяльність інституцій у межах даної підсистеми моделі пруденційного нагляду не втратить своєї актуальності й на етапі повоєнного відновлення, оскільки висока невизначеність та нестабільність макроекономічного середовища матиме потужний деструктивний вплив на функціонування вітчизняних кредитних установ і їх конкурентоспроможність на ринку.

Підсистема запобігання банкрутствам і кризам взаємодіє з іншими підсистемами моделі пруденційного нагляду за діяльністю кредитних установ через аналіз фінансових даних (підсистема інформаційно-аналітичного забезпечення), використання оцінок ризик-профілю для ухвалення запобіжних рішень (підсистема управління ризиками), визначення критерії неплатоспроможності (підсистема нормативного регулювання), співпрацю з урядом і міжнародними партнерами в умовах кризи.

Підсистема моніторингу ефективності нагляду, що охоплює формування сукупності методик та інструментів для оцінки результативності пруденційного нагляду за діяльністю кредитних установ, якості вжитих регулятором заходів впливу, впливу наглядових дій на стійкість фінансового сектору, а також рівня відповідності стандартам і нормам, своїми головними функціями має встановлення ключових показників ефективності нагляду (KPI), акумулювання та аналіз даних про реалізацію наглядових заходів, оцінку їх впливу на стабільність кредитних установ, виявлення проблем та імовірних ризиків у процесах нагляду, оптимізацію пруденційного нагляду. Прикладами KPI пруденційного нагляду є чисельність проведених інспекцій, їх якість, період реагування на виявлені порушення, рівень дотримання встановлених нормативів кредитними установами, кількість і результативність застосованих заходів впливу, рівень задоволеності стейкхолдерів. Для оцінювання прогресу в досягненні KPI можуть використовуватись дані внутрішніх звітів профільних департаментів, опитування стейкхолдерів, результати порівняльного аналізу з міжнародними практиками та ін. Для моніторингу ефективності пруденційного нагляду застосовуються комбінації кількісних і якісних (експертних) оцінок. На етапі повоєнного відновлення принципово важливо на старті всіх реформаційних та інших процесів удосконалення пруденційного нагляду формувати систему очікуваних KPI, а також налаштувати систему моніторингу їх прогресу, що забезпечить поетапність та цільову зорієнтованість удосконалення і розвитку всієї моделі.

На наше переконання, пріоритетною в контексті трансформацій на етапі повоєнного відновлення має стати підсистема цифровізації, що призначена для діджиталізації процесів пруденційного нагляду за діяльністю кредитних установ в Україні. У рамках даної підсистеми центральним елементом є наглядові технології (SupTech-supervisory technologies), що застосовуються регулятором для підвищення якості й ефективності нагляду. Сучасні цифрові технології дозволяють автоматизувати рутинні процедури, запровадити електронний документообіг з кредитними установами, підтримувати функціонування аналітичних платформ, оперативно ідентифікувати порушення або підозрілі транзакції, автоматично виявляти аномалії та верифікувати дані, здійснювати збір даних у режимі реального часу. До переваг цифровізації пруденційного нагляду, що необхідно врахувати та реалізувати на етапі повоєнного відновлення, варто віднести можливість побудови аналітичних моделей, сценарного моделювання та оцінки системних ризиків, моніторинг дотримання кредитними установами встановлених нормативів, самонавчання наглядових моделей, а також можливість розробки механізмів проактивного нагляду на основі предикативної аналітики. Слід зазначити, що ця підсистема має зв'язки з усіма іншими підсистемами моделі пруденційного нагляду, оскільки створює реальні можливості для оптимізації їх функцій за рахунок імплементації інноваційних цифрових технологій. Відповідно, удосконалення даної підсистеми за рахунок активізації процесів діджиталізації поступово призведе до оновлення засад функціонування інших пов'язаних із нею підсистем і, як наслідок, удосконалення моделі пруденційного нагляду в цілому.

В умовах повоєнного відновлення трансформація моделі пруденційного нагляду за діяльністю кредитних установ має бути сфокусована на підвищенні стійкості фінансової системи, адаптації до нових ризиків та забезпеченні сталого економічного розвитку (табл. 2).

Таблиця 2

Напрями удосконалення моделі пруденційного нагляду за діяльністю кредитних установ на повоєнному етапі відновлення

Напрямок	Зміст	Індикатори	Очікувані результати
Поглиблення ризик-орієнтованого підходу	Урахування поствоєнних та кризових ризиків; розвиток систем раннього реагування; регулярне стрес-тестування	- частка установ, охоплених стрес-тестуванням; - кількість виявлених ризиків на ранній стадії; - рівень проблемних кредитів	- зниження системних ризиків; - підвищення стійкості кредитних установ; - своєчасне реагування на кризові явища
Інтеграція цифрових технологій	Використання ШІ, Big Data для автоматизації нагляду в НБУ	- рівень автоматизації наглядових процесів; - кількість впроваджених SupTech-рішень; - час обробки звітності	- підвищення ефективності нагляду; - скорочення часу прийняття рішень; - зменшення впливу людського фактору
Гармонізація зі стандартами ЄС	Імплементация європейських підходів	- рівень відповідності нормативної бази стандартам ЄС; - кількість запроваджених директив; - оцінки міжнародних інституцій	- інтеграція у фінансовий простір ЄС; - зростання рівня довіри інвесторів; - підвищення прозорості
Посилення нагляду за небанківським сектором	Уніфікація підходів до оцінки ризиків; підвищення прозорості	- частка небанківських установ, охоплених наглядом; - кількість порушень; - рівень звітності	- зниження ризиків у небанківському секторі; - підвищення прозорості ринку
Розвиток макропруденційних інструментів	Запровадження буферів капіталу; обмеження концентрації ризиків	- рівень капіталізації установ; - обсяг системних ризиків; - динаміка кредитування	стабілізація кредитного ринку
Підвищення кібербезпеки та операційної стійкості	Встановлення стандартів кіберзахисту; аудити ІТ-систем	- кількість кіберінцидентів; - рівень відповідності стандартам безпеки; - частота аудитів	- підвищення стійкості до кіберзагроз; - безперервність фінансових операцій
Удосконалення прозорості та звітності	Впровадження міжнародних стандартів розкриття інформації	- рівень розкриття інформації; - якість фінансової звітності; - доступність даних	- зростання довіри до фінансової системи; - посилення ринкової дисципліни
Зміцнення інституційної спроможності регулятора	Підвищення кваліфікації персоналу; розвиток аналітичних компетенцій	- кількість навчальних програм; - рівень кваліфікації персоналу; - ефективність наглядових рішень	- підвищення якості регулювання; - ефективніша наглядова діяльність; - інституційна стійкість регулятора

Систематизуючи, пріоритетними напрямами удосконалення моделі пруденційного нагляду за діяльністю кредитних установ на етапі повоєнного відновлення можна визначити такі:

- поглиблення ризик-орієнтованого підходу до нагляду з урахуванням специфічних посткризових і воєнних ризиків, зокрема кредитних, операційних, кіберризиків та ризиків втрати активів (розвиток інструментів раннього реагування, регулярне проведення стрес-тестування з урахуванням сценаріїв відновлення національної економіки та підвищення вимог до систем управління ризиками в кредитних установах);

- інтеграція цифрових технологій та SupTech-рішень у наглядову діяльність НБУ (використання штучного інтелекту, машинного навчання та аналітики великих даних для автоматизації моніторингу, виявлення аномалій у фінансових показниках, прогнозування ризиків та підвищення оперативності прийняття регуляторних рішень);

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

- гармонізація регуляторної бази з європейськими стандартами [4], що сприятиме інтеграції фінансового сектору України до єдиного європейського фінансового простору та підвищенню довіри міжнародних інвесторів;
- посилення нагляду за небанківським фінансовим сектором, який відіграватиме вагомую роль у відновленні національної економіки (уніфікація підходів до оцінки ризиків, підвищення прозорості діяльності таких установ та запобігання регуляторному арбітражу);
- впровадження макропруденційних інструментів, спрямованих на запобігання системним ризикам (контрциклічні буфери капіталу, обмеження на концентрацію ризиків, інструменти стримування надмірного кредитування окремих секторів національної економіки);
- посилення кібербезпеки та операційної стійкості кредитних установ (встановлення чітких стандартів кіберзахисту, регулярні аудити інформаційних систем та розвиток механізмів реагування на кіберінциденти);
- удосконалення підходів до розкриття інформації та прозорості (впровадження єдиних стандартів звітності, сумісних із міжнародними практиками), що сприятиме підвищенню ринкової дисципліни та довіри до фінансової системи;
- забезпечення інституційної спроможності наглядових органів (через підвищення кваліфікації персоналу, розвиток аналітичних компетенцій та зміцнення незалежності регулятора).

Висновки та пропозиції. Цифрова трансформація кредитних установ супроводжується активним впровадженням інноваційних технологій (штучного інтелекту, Інтернету речей, хмарних обчислень, прикладного програмного інтерфейсу, аналітики великих даних, блокчейну тощо) у різні напрями своєї діяльності. У відповідь на ці трансформації регулятор також має оперативнo змінювати свої підходи до роботи в напрямі їх диджиталізації. Застосування цифрових технологій у пруденційному нагляді за діяльністю кредитних установ актуалізувалось у період пандемії коронавірусної інфекції у світі, а в Україні посилилось через обмеження, спричинені повномасштабною війною росії. Пандемія, війна та стрімкий технологічний розвиток є ключовими передумовами дослідження та оновлення сформованої моделі пруденційного нагляду за діяльністю вітчизняних кредитних установ – це і стало метою даної статті.

Очікуваними результатами реалізації моделі вдосконалення пруденційного нагляду за діяльністю кредитних установ в Україні на етапі повоєнного відновлення є: посилення стабільності фінансового сектору, виявлення й усунення системних ризиків; підвищення ефективності наглядових процесів; запровадження ризик-орієнтованого підходу; зміцнення інституційної спроможності регулятора; покращення комунікації зі стейкхолдерами, впровадження сучасних цифрових технологій; гармонізація із міжнародними стандартами; запобігання кризовим явищам і банкрутству кредитних установ. Запропонована модель удосконалення пруденційного нагляду за діяльністю кредитних установ в Україні є динамічною й адаптивною, тобто спроможною оперативнo та своєчасно реагувати на виклики екзогенного середовища, що не втратять своєї актуальності, а навпаки посиляться і трансформуються на етапі повоєнного відновлення. У моделі акцент зроблено на питаннях диджиталізації, що вимагає від регулятора докладати зусиль для формування єдиного наглядового порталу, підвищення цифрової грамотності персоналу й інституційної готовності кредитних установ до цифровізації процесів звітності перед регулятором, забезпечення кібербезпеки та конфіденційності даних.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у формуванні науково обґрунтованої системи імплементації цифрових технологій у діяльність регулятора при здійсненні пруденційного нагляду за роботою кредитних установ в Україні.

Список використаних джерел

1. Alekseyenko L., Tulai O., Kosovych O. Prudential regulation of insurance activities in Ukraine. *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19–20 листопада 2020 р. Суми : Сумський державний університет, 2020. С. 285–289.
2. Gruj Anton. Wartime interest rate pass-through in Ukraine: The role of prudential indicators. *IES Working Paper*. No. 33/2024. Charles University in Prague, Institute of Economic Studies (IES), Prague. 2024.
3. Rysin V., Pechenko R. Structural Changes in the Financial Services Market in Ukraine: Impact of War. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2024. Вип. 8, № 1. С. 22–33.
4. Бригінець О., Василюк Д. Пруденційне регулювання банківської діяльності в Європейському Союзі. *Administrative Law and Process*. 2024. № 1. С. 28–39. DOI: <https://doi.org/10.17721/2227-796X.2024.1.02>.
5. Вихристюк А. М. Пруденційний нагляд як інструмент адміністративно-правового регулювання фондових бірж в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 1(5(107)). С. 86–91. DOI: <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-107-5-1.10>.
6. Петрик О. І., Кузнєцова А. Я. Макропруденційна політика в умовах кризи. *Економіка України*. 2020. № 7. С. 55–63. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.07.055>.
7. Річний звіт Національного банку України за 2024 рік. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2024-rik>.
8. Шкурко В. І. Пруденційне регулювання перестрахової діяльності. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2023. № 4(263). С. 29–33.
9. Шовкопляс Г. М., Кравцова Є. О. Ризик-орієнтований пруденційний нагляд за кредитними спілками та іншими кредитними установами. *Теоретичні та практичні проблеми земельної реформи в Україні* : зб. наук. пр. за матеріалами круглого столу, м. Харків, 15 листоп. 2019 р. Харків, 2019. С. 170–173.
10. Холявко Н. І., Кононенко С. О. Модель пруденційного нагляду за діяльністю кредитних установ в Україні в умовах нестабільності національної економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2025. № 4(44). С. 267–278. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-4\(44\)-267-278](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-4(44)-267-278).

References

1. Alekseyenko, L., Tulai, O., & Kosovych, O. (2020). Prudential regulation of insurance activities in Ukraine. In *Problemy ta perspektivy rozvytku finansovo-kredytnoi systemy [Problems and prospects of financial and credit system development]*: Materials of the International Scientific and Practical Conference (pp. 285–289). Sumy State University.
2. Gruj, A. (2024). *Wartime interest rate pass-through in Ukraine: The role of prudential indicators* (IES Working Paper No. 33/2024). Charles University, Institute of Economic Studies (IES).
3. Rysin, V., & Pechenko, R. (2024). Structural changes in the financial services market in Ukraine: Impact of war. *Visnyk Natsionalnogo universytetu "Lvivska politekhnikha" – Bulletin of Lviv Polytechnic National University*, 8(1), 22–33.
4. Bryhinets, O., & Vasyliuk, D. (2024). Prudentsiine rehuliuвання bankivskoi diialnosti v Yevropeiskomu Soyuzi [Prudential regulation of banking activities in the European Union]. *Administrative Law and Process*, (1), 28–39. <https://doi.org/10.17721/2227-796X.2024.1.02>.
5. Vykhrystiuk, A. M. (2020). Prudentsiinyi nahliad yak instrument administratyvno-pravovoho rehuliuвання fondovykh birzh v Ukraini [Prudential supervision as a tool for administrative and legal regulation of stock exchanges in Ukraine]. *Yurydychna nauka – Legal Science*, 1(5/107), 86–91. <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-107-5-1.10>.
6. Petryk, O. I., & Kuznietsova, A. Ya. (2020). Makroprudentsiina polityka v umovakh kryzy [Macroprudential policy in crisis conditions]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, (7), 55–63. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.07.055>.
7. National Bank of Ukraine. (2024). *Richnyi zvit Natsionalnogo banku Ukrainy za 2024 rik [Annual report of the National Bank of Ukraine for 2024]*. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2024-rik>.

8. Shkurko, V. I. (2023). Prudentsiine rehuliuвання perestrakhovoi diialnosti [Prudential regulation of reinsurance activities]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini – Formation of Market Relations in Ukraine*, 4(263), 29–33.

9. Shovkoplias, H. M., & Kravtsova, Ye. O. (2019). Ryzhkyk-oriientovanyi prudentsiinyi nahliad za kredytnymy spilkamy ta inshymy kredytnymy ustanovamy [Risk-oriented prudential supervision of credit unions and other credit institutions]. In *Teoretychni ta praktychni problemy zemelnoi reformy v Ukraini – Theoretical and practical problems of land reform in Ukraine: Collection of scientific papers* (pp. 170–173).

10. Kholiavko, N. I., & Kononenko, S. O. (2025). Model prudentsiinoho nahliadu za diialnistiu kredytnykh ustanov v Ukraini v umovakh nestabilnosti natsionalnoi ekonomiky [Model of prudential supervision of credit institutions' activity in Ukraine in the conditions of national economy instability]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and Prospects of Economics and Management*, 4(44), 267–278. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-4\(44\)-267-278](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-4(44)-267-278)

Дата першого надходження статті до видання: 05.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.02.2026

UDC 330.101

Nataliia Kholiavko

Doctor of Economics, Professor,

Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance

Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: n.kholiavko@stu.cn.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0003-2951-7233>

Ihor Potseluiko

Postgraduate Student

Department of Finance, Banking and Insurance

Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: potseluikoigor@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0000-7884-747X>

AREAS FOR IMPROVING THE MODEL OF PRUDENTIAL SUPERVISION OF CREDIT INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF MACROECONOMIC INSTABILITY AND POST-WAR RECOVERY IN NATIONAL ECONOMY

The digital transformation of credit institutions is accompanied by the active adoption of innovative technologies (artificial intelligence, the Internet of Things, cloud computing, application programming interfaces, big data analytics, blockchain, etc.) across various areas of their activities. The use of digital technologies in prudential supervision of credit institutions became particularly relevant during the global coronavirus pandemic and, in Ukraine, has intensified due to the restrictions caused by the full-scale war of Russia. The pandemic, the war, and rapid technological development constitute key preconditions for the need to study and improve the model of prudential supervision of domestic credit institutions. The authors propose a conceptual framework for improving this model in the context of post-war recovery. The model's "input" includes reporting, statistical, and other data on the activities of credit institutions in Ukraine, the aggregation, classification, processing, and analysis of which are significantly simplified and accelerated through the use of digital technologies. The authors substantiate the expediency of distinguishing eight interrelated subsystems within the model: regulatory framework (formation of the legal environment governing the activities of credit institutions and the regulator, taking into account the challenges of martial law); information and analytical support (collection, processing, and analysis of data for supervisory decision-making, considering the critical importance of data protection against cyberattacks); supervision (oversight of credit institutions to prevent violations, provide support, avoid excessive regulatory burden, and facilitate post-war recovery); institutional support (human, organizational, and technical capacity of supervisory authorities, constrained by demographic and/or migration challenges caused by the war); risk management (identification, assessment, monitoring, and mitigation of risks, including security risks, in both wartime and post-war periods); prevention of bankruptcies and risks (early intervention and minimization of systemic threats through tools such as early intervention mechanisms, recovery plans, and stabilization instruments during post-war recovery); digitalization of supervision (automation of supervisory functions and risk analysis through digital technologies); and monitoring of supervisory effectiveness (evaluation of the performance of supervisory authorities). In the conclusions, the authors emphasize the importance of ensuring the flexibility of the prudential supervision model, namely its ability to respond adequately and adapt promptly to changes and challenges of the exogenous environment.

Keywords: prudential supervision; regulator; credit institutions; digital technologies; macroeconomic factors.

Table: 2. **Fig.:** 1. **References:** 10.